

13/03/2006

Taula rodona sobre escriptura poètica i reflexió artística

Desteixir límits

Després d'escriure els meus primers llibres literaris, vaig comprendre que necessitava alliberar-me dels límits que hi imposaven el relat poètic de la meua pròpia experiència.

Aconseguia sortir-me'n, d'una banda, traduint textos d'altres autors que volia que esdevinguessin així part de la meua obra, ara com a traductor. Em refereixo, per exemple, a la poeta quebequesa Hélène Dorion, on pensament i unió amb el paisatge fonamenten la seva aventura literària.

Evitava també l'empresonament dins els meus temes més personals capbussant-me en documents, mites i personatges dels antics territoris culturals, filosòfics i espirituals hebreus, egipcis, grecs, romans, fenicis, que tinc la percepció física que constitueixen una part decisiva de mi mateix, com ho són l'ambre dels ponents, el vent que estimba les ones contra els espadats de Montgó o, mirant el mar, el verd espès d'ampolla de les tardes de tempesta o el de maragda dels matins d'estiu.

Però el tercer aspecte, i no pas el menys important, en aquest esforç per anar més enllà dels límits de la pròpia experiència, és el camí emprès de col.laboració amb artistes, que m'ha dut a relligar molt íntimament una part fonamental de la meua poesia a l'obra plàstica i musical d'13/03/2006e Guido Dettoni, Manuel Cusachs, Antonio Hervás, Manlio Masu, Víctor Batallé, Màrius Brossa, Josep Maria Subirachs, Francesc Guitart, Kim Castells, Joan Hernández Pijuan, Carme Solé Vendrell, Marta Solsona, Dounia Hédreville, Franca Masu, Elena Ledda, Antonio Placer, Josep Tero, Mariona Sagarra, Xavier Baulies, Miquel Pujol o Maria Laffitte.

De vegades, quadres, escultures o fotografies han estat a l'origen de poemes solts o de llibres sencers i, a l'inrevés, alguns dels meus poemes han inspirat aquests artistes en la seva creació.

En realitat, quan, abandonant per un moment la nostra relació quotidiana, gairebé rutinària, amb l'alfabet llatí, dessem la mirada damunt dels traços que representen les paraules en textos hebreus, àrabs o japonesos, comprenem tot seguit fins a quin punt el lligam entre l'art i la paraula escrita ja és fundacional, perquè la grafia, abans de ser un llegat que es transmet com una clau que obre la porta al coneixement compartit, va ser una creació humana unida netament al dibuix. L'escriptura jeroglífica en seria també un exponent ben clar.

Si la pintura o l'escultura incorporen dins l'art la textura i la llum, el tacte i el gest, la poesia li confereix un teixit de pensaments i intuïcions i una matèria sonora, que, per cert, l'acosta al paisatge de la música. Les arts plàstiques i la literatura treballen la realitat per aprofundir-ne el coneixement, per fer-lo més complet, més dens i autèntic, i recorren a la imatge i a la metàfora per cercar-hi el rostre ocult del que existeix, per trobar i plasmar aquella dimensió que transcendeix la nostra vida personal immediata i que invoca l'emoció més autèntica i la consciència més il·luminadora que ens retorna a l'origen, a la natura, al somni que som i ens defineix.

La confluència de l'art i la literatura ens permet superar camins ja fressats, horitzons exhaurits i bastir una nova expressió, plenament contemporània i colpidora, capaç de suggerir i de sacsejar, de colpir les nostres arrels.

En l'art i la literatura ens calen avui espais compartits, territoris de diàlegs, creació en comú.

Com a escriptor em sento radicalment unit a la paraula, que és un tresor de vida i de somni forjat d'experiències humanes a través de les generacions. Amb paraules expresseu sentiments i emocions que des de fa segles conformen el moll de l'os de la matèria humana. Amb paraules intentem preservar-los, reviure'ls. Les paraules ens vinculen al passat i són l'esquelet del nostre

pensament, que ens ajuda a intuir i a concebre el futur. Però, alhora que les paraules esdevenen crosses per explicar-nos a nosaltres mateixos i per explicar el món, també es poden arribar a convertir en murs que ens dificulten d'anar més enllà en el desplegament de tota la nostra sensibilitat.

La música i les arts plàstiques, que fan servir llenguatges universals, han acompanyat sempre l'ésser humà en el seu esforç per sentir i per transmetre. Les arts plàstiques i la música ens commouen sovint feridament i penetren dins nostre d'una manera immediata, sense intermediacions. L'impacte de la imatge o de la música en nosaltres és tan poderosa, tan física que fa que en l'obra conjunta amb la paraula, que ens arriba a l'ànima a través de la ment, la literatura es torni, gràcies a les arts plàstiques i a la música, més punyent, més propera a la plenitud.

I és que literatura i arts plàstiques es nodreixen mútuament. Va ser molt manifestament així durant les primeres dècades del segle XX, prodigioses des del punt de vista de l'esclat d'artistes plàstics i escriptors que se sentien cridats a crear en comú. I aquesta trobada ha de ser de nou del tot essencial en aquest segle XXI on els límits de les disciplines es difuminen i on hi ha més llibertat i menys restriccions i dogmes en el procés creatiu.

No fa pas gaire temps que es presentava a París una reedició de la versió francesa que Max Jacob va fer del Llibre d'amic e amat de Ramon Llull il·lustrada amb dibuixos d'Apel·les Fenosa, en un bellíssim exercici de diàleg entre literatura i art. I potser escau recordar aquí l'excel·lent volum d'Yves Peyré, **Peinture et poésie. Le dialogue par le livre 1874-2000**, on l'autor fa un ampli recorregut per les col·laboracions protagonitzades per, posem per cas, Max Jacob i Pablo Picasso, Guillaume Apollinaire i Giorgio De Chirico, Stéphane Mallarmé i Édouard Manet, André Breton i Alberto Giacometti, Paul Éluard i Marc Chagall, Tristan Tzara i Joan Miró,... Hi podríem afegir que, si la poesia de Salvador Espriu va assolir una dimensió profundament representativa d'una consciència i d'una sensibilitat col·lectives, les cançons que Raimon en va compondre hi van contribuir poderosament. Però també és cert que la trobada de l'obra poètica d'Espriu amb les escultures d'Apel·les

Fenosa, a **Formes i paraules**, i de Manuel Cusachs, a **El caminant i el mur**, va donar una nova, mediterrània i simbolista, plasmació formal en bronze d'una concepció de la literatura que aspira a expressar i a dignificar la vida humana.

L'art i la literatura sorgeixen del pes de la llum sobre les formes, dels traços i els colors que les mans dibuixen damunt d'una tela, dels gestos descoberts al guix, del tresor de sentits i de vivències que les generacions anem desant a cada mot, de les imatges que es desvetllen quan les paraules es combinen d'una manera imprevista. Aleshores ens endinsem sota l'aparença del món i duem la nostra mirada al cor del que és i n'expressem el més íntim alè. L'art i la literatura s'esforcen a retenir i a reviure la bellesa, a crear-la, a dir el dolor i l'anhel, a descobrir dins nostre i a dur enfora, per fer-ne una matèria d'altres vides, la lucidesa i l'emoció que ens convoca i que ens sorprèn, el que és més pur, més durador, més compartible del que som.

Deixant de banda les personalitats polièdriques del Renaixement, són molts els pintors-poetes, com William Blake, Rafael Alberti, Joan Brossa -recordem-ne, per exemple, la seva poesia visual-, Albert Ràfols Casamada, Narcís Comadira, Jean Serra o Perejaume, els poetes que s'inspiren en l'obra de pintors, com el Rafael Alberti d'**A la pintura**, i els pintors que beuen de la font de la literatura per inaugurar nous espais dins la seva obra, com el Picasso que fa dels personatges d'Honoré de Balzac els seus propis personatges. Són també nombrosos els artistes plàstics que han escrit sobre pintura, com Vasili Kandinskij o Antoni Tàpies, i escriptors esdevinguts crítics i experts en art, que han fet de l'art un escenari primordial de la seva producció cultural i de la seva reflexió, com Josep Palau i Fabre o Josep Corredor-Matheos.

Com he explicat abans, aquest és un territori que jo mateix he volgut transitar amb insistència, treballant juntament amb escultors com Guido Dettoni (**Àligues, Maria, Creu de Betlem,...**), Manuel Cusachs (**D'una terra blava, El somni del vell fuster, Els immortals,...**) o Màrius Brossa, amb pintors com Antonio Hervàs (**Tot passa en el silenci,...**) o Joan Hernández Pijuan (**Blau,...**), Manlio Masu (que va fer a l'Alguer una exposició monogràfica

basada en poemes meus) o amb fotògrafs com Francesc Guitart (**La llum, Miratges,**...) o Kim Castells (**Primavera d'hivern, Maríntim,**...).

Per acabar aquesta intervenció, vull aturar-me breument en una de les meves experiències més reeixides i constants de construcció compartida: la que m'uneix a Antonio Hervás Amezcua, que ha pintat quadres màgics, impressionants a partir d'alguns dels meus poemes, que és autor de gravats que són a l'origen de textos meus i que ha il·lustrat amb obres seves llibres meus, com **Arcilla y aliento**, una antologia que José Ramón Trujillo i jo vam traduir al castellà de la poeta quebequesa Hélène Dorion i que es va publicar a Madrid; l'edició en hebreu, publicada a Jerusalem amb traducció de Ioram Melcer, del meu **Tríptic hebreu**, i més recentment l'edició islandesa, amb traducció de Gudrún H. Tulinius, del meu poemari **El silenci** i l'edició a Madrid de la traducció castellana d'Àngels Cardona del meu llibre **El centre del temps**.

Antonio Hervás va pintar, inspirant-se en els meus poemes sobre **El silenci**, entre el mes de desembre de 1999 i el mes de març del 2000 una sèrie de quadres d'un blau generós de densitats, de mars i cels encreuant-se, d'universos succeint-se. I la presentació a Reykjavic de l'edició islandesa d'**El silenci** va anar acompanyada d'una exposició d'Antonio Hervás. D'aquesta manera no tan sols la pintura i la poesia s'han influït mútuament des de la seva concepció, sinó que caminen juntes per paisatges llunyans on el silenci, que va desvetllar les primeres pulsions creatives d'aquesta obra conjunta, se'ns mostra immens, ensenyorint-se de la vida.

Carles Duarte i Montserrat